

Egy orvos halálára

Nemcsak szabálytalan ez a nekrológ, hanem megkésett is. Nekrológok a halál után azonnal irandók, de akiről ezek a sorok szólnak, nem tegnap halt meg. Május 27-én dobbant utolsó a szíve. Infarktus állította meg dr. Kovács Pál szívét. Meghalt a kakasszéki főorvos. Még aznap megtudtam, de nem volt erőm azonnal írni róla. Öt nappal azelőtt köszöntem el tőle ott, Kakasszéken, szinte a tenyeremben volt még kezének meleg. Nem tudom, bizonyára ő sem tudta volna megmondani, hány ezer, tízezer betegére tette rá a fájdalom okán tapogatót kezét. Egyike voltam a sok ezernek. Ilyen jögn, meg a barátság jogán is, hiszen elég gyakran kergetett a betegséggem Kakasszékre, írom ezeket a sorokat róla, a többiek nevében is. Akik ismerték, azoknak nem kell megmondanom, milyen volt orvosnak, embernek. Tanúsíthatom: minden beteget olyan fenntartással, külső teljes érzéssel beszélt róla, amit csak kiváltásos gyógyítók kaphatnak meg a betegeiktől. Nem tudom, mi volt ebben az érzésben több: a nagyhírű főorvosnak kijáró tisztelet vagy az egyszerűségében is megragadóan nagyszerű emberre visszasugárzó szeretet.

Nem valami divatos hely Kakasszék. Tanyai gyógyintézet. Székkutas és Orosháza között található, vékony bekötőt vezet hozzá. Busztól-vasúttól kissé távol, az épület előtt nádassal övezett szikes, iszapos tavacska, mögötte felig elvadult kicsi erdő, s ameddig a szem ellát, tanyák. Néhány házból apró település, s mivel külterületnek számít, tilos itt lakóházat építeni. Az intézet jó néhány dolgozója Váásrhelyről, Székkutasról, Orosházáról meg még messzibbről jár. Hivatali rejtelem, miért nem engedik, hogy házak épüljenek ide. Az az érthetetlen, értelmentlen tilalom, hogy ne telepedhessenek ide az, akik gyógyító hivatása, munkahelye, a kenyerre ide köt, haláláig keserítette dr. Kovács Pált. Csakugyan: ki érti ezt?

Legendák szólnak, olykor nem egybehangzó, a gyógyhely keletkezéséről. Élt itt az egyik tanyában egy Júlia nevű lány — így az egyik változat —, beteg volt a csontja. Sipolyos, Gyógyítatlan bajával az emberek szeme elől behúzódott gyakran a nád közé, belógatta lábait a hűsítő vízbe. Egy idő múlva észrevette, mintha gyógyulna. Apja megmutatta az orvosnak, bizonyos dr. Generich Antalnak, aki — lesz ami lesz — kipróbálta a szikes tavacska iszapját. Kiderült: csakugyan gyógyhatású. Így kezdődött. A magánvállalkozásnak indult kezdetleges „intézet” bevált, a vasútállomástól székerek fuvarozták a beteget a tó partjára, ahol egy villaszéri épületben 12-16 beteget tudtak egyszerre kezelni. Aztán miniszteriuni segítséggel — egy hírnéves svájci, davisai szanatóriumról véve a mintát — felépült a mostani tóparti épület. Tornyos, teraszos, gyönyörűen tükröződik csendes naplementék idején a képe a tó vizében.

De nemcsak a gyógyhelynek van legendája. Hát nem legendába illő — ismerve gyorsuló világunk szokásait —, ami dr. Kovács Pállal itt történt? Ebben az istenhátmegetti intézetben 1948. június elsején munkába állt egy fiatal orvos, friss diploma a kezében, ez volt a környéken az egyetlen munkahely, ide szegődött. Öt nap híján 35 esztendő telt el. Ez lett az első és egyben az utolsó munkahelye is. Beilónék kúrálóznak is, én inkább az emberi, orvosi helyállítás világító példáját látom benne. Harmincöt év máshol is csupa küzdelem, hát még itt! Innen, egy tanyai szikes tavacska partjáról kisugározhatni az emberiség, a beteg emberek iránti

megértés, odaadás — és hadd fogalmazzak pontosabban: a szeretet magasatos példáját, ez bizony legendába illő. Alig találkoztam szerényebb emberrel, mint ő. Címeit, rangjait hivalkodón viselő és mutogató emberekre mondják: nincs mire szerénynek lennie. Az ő szerénysége abból táplálkozott, hogy volt mire szerénynek lennie. Tudására, szakértelmére, s tanyai orvos létére — a hírére is! Emlékszem, egy új beteg, aki bejárta az ország híres gyógyintézeit, álmétkodva mondta: a főorvos urat mindenhol ismerik, emlegetik. Kovács Pál, a kakasszéki főorvos. Így emlegetik. Azt persze honnan tudta volna, hogy a gerincműtétek egy változatát Kovács-módszerként tartja számon a német nyelvű szakirodalom. No, ez is egyik bánata volt: kivették a kezéből a gyógyító kését.

Éveken át operált, izületi gümőkört gyógyított, új műtéti eljárásokat alkalmazott, csontátültetéseket végzett, híre volt műtéteinek, s egyszer jött az intézkedés: lezserelik a műtőt. A berendezést bevitték a vásárhelyi kórházba, hogy egy részét az udvaron egye a rozsdá. „Életem nagy csapása és csalódása — mondotta —, megfosztottak attól, amire az életemet tettem föl.” Nem tudott értelmes magyarázatot adni erre, de arra sínes magyarázat, hogy anyagi érdekekkel átszított világunkban miért nem vette a kaplajt, s miért nem ment máshová, innen a tanyáról, akár a fővárosba is ez a nagytudású orvos. Jó néhányszor feküdtem magam is ebben az intézetben, volt időm ezen gondolkodni s rájöttem az igazságra. Dr. Kovács Pál ezt a tanyai intézetet élete főművének tartotta, s mint minden igazi, tehát megszállott alkotó ember, szerette művét, Kakasszékét, a benne gyógyuló emberekkel együtt. Árulásnak tartotta volna, önmagával szemben is árulásnak, ha elmegy máshová, hogy — divatos kifejezéssel élve — önmagát megvalósítsa. Dr. Kovács Pál a kakasszéki intézetben — most már egy kórházi osztály a többi között — valószínűleg megönmagát, s amíg ez a gyógyhely fennmarad, mindenkinnek, akinek bármi módon köze van és lesz hozzá, tudnia kell, hogy ez a gyógyító

hely Kovács Pál műve; emlékműve, ha úgy tetszik. Pályakezdekés volt idő, amikor egyetlen orvosként dolgozott itt, beleépítve önmagát nemcsak a falakba, hanem a később melléje kerülő orvosok, ápolók és gondozók alkalmazottak viselkedésébe, modorába — az intézet egész valójá; közvetlen és emberséges szelleme belőle, Kovács Pálból sugárzott elő és minden bizonyosan sugározni fog, amíg az intézet áll.

Ő már nem éri meg — s ez is sötéti korai halála tragikumát — Kakasszék jövőjének kibontakozását, mert hogy itt nagyszerű jövő ígérkezik, számomra kétségtelen. Tőle tudom, hogy három igazán nagyon jó vize van az országnak — az egyik az itteni. Bűn volna nem fejleszteni. S mióta az alföldi olajbányászat — mondhatni — szárnnyal alá vette ezt a kórházat, a jövő mind biztosabban rajzolódik elő. Olajbányások is gyógyulnak itt, s dr. Kovács Pálnak statisztikája van arról, hogy három év alatt az olajpar 20 millió forintot takarított meg táppénzen azzal, hogy dolgozóit itt meggyógyultak, adjuk ehhez hozzá, amit a gyógyult emberek értékében termeltek — ám a főorvos statisztikájában mégis az a legfőbb tényező: mit érez a fájdalomtól szabaddul ember. A meggyűlö ember. Hallottam tervekről, gyógyászalókról, új gyógykezelésekről — álmokról. Lehet, hogy ezek az álmok egyszerű valóra válnak. De az álmok beteljesülésekor se feledkezzünk meg róla, hogy élt, alkotott, dolgozott itt egy ember, egy orvos, aki az életét tette rá erre a tanyai gyógyhelyre; sok tízezer beteg ember fájt izületeire, csontjaira tette rá bajtápot, gyógyító ujjait, s aki úgy távozott közülünk, hogy a legnagyobb értéket hagyta maga mögött, ránk, amit ember hagyhat. Nem világi kincsekről beszélnek, hanem az emberség, a hűség példájáról, és ami a legfőbb, az emberek iránti megértés, szeretet példájáról, ami nem múlik ki soha a világunkból.

Mocsár Gábor

*

Ma búcsúztatják az elhunyt dr. Kovács Pált a hódmezővásárhelyi temetőben.

A szorb népcsoportról

Mindössze százezer tagja van az NDK egyetlen nemzeti kisebbségének, a szorboknak. A mintegy ezer éve a Saale és az Alsó-Elba közepén lakó — elbai szlováknak nevezett — szorbok történelmük folyamán hosszú ideig éltek nemzeti és társadalmi alárendeltségben. Uraik önkénye még anyanyelvük használatát is megakarták tiltani.

Az alapvető társadalmi jogokért indított harcok — az oberlausitzi parasztfelkelések, iparos zendülések — nem jártak maradandó eredménnyel, de egyre jobban összekovácsolták a népcsoport tagjait, akik 1912-ben jogalki védelmére nemzeti szervezetet alakítottak: a domovint.

A szorbok ma Cottbus és Drezda megyében élnek, 12 kétnyelvű járásban. A népcsoportnak a Népi Kamarában, és a helyi államhatalmi szervekben — a megyei, a járási tanácsokban — több mint 200 képviselője van.

A szorb nyelvet a közigazgatásban és a joggyakorlásban is használják, a községek nevéblől kétnyelvűek. Az 1912-ben alakult domovina, ma a Lausitzi Szorbok Szövetsége, az NDK tömegszervezeteinek egyike, amely a haladó hagyományokat ápolja és tagjainak az NDK politikai, gazdasági és kulturális életében való részvételét segíti elő.

A domovina önálló kiadóvállalatának gondozásában nyolc szorb nyelvű újság jelenik meg. Az NDK Rádiójának szorb szerkesztősége hetente többször sugároz szorb nyelvű adást.

Ami az oktatást illeti, 6 tízosztályos általános iskolában szorb nyelven folyik az oktatás, 50 iskola tanmenetében pedig önálló tantárgyként kapott helyet a szorb nyelv.

A szorb írőknek, filmeseknek, muzikusoknak és képzőművészeknek számtalan lehetőségük nyílik nemzeti kultúrájuk továbbfejlesztésére, hagyományaik átörökítésére. Az utóbbi öt évben száznegyvenhat szorb irodalmi mű jelent meg, szorb művészek kéze nyomán 125 művészeti alkotás született, a zenészek 220 szerzeménye aratott sikert, és 6 szorb témájú filmet forgattak.

kertbarátoknak

Gyomirtók, növekedésszabályzók

A kistermelők körében is terjednek az intenzív, nagy termést biztosító technológiai eljárások, ezek a kézi munkaerő gyors csökkenését jelentik. Ehhez megfelelő segítséget nyújtanak a forgalomban levő különböző gyomirtó és növényvédőszer is. Sajnos, amilyen gyorsan felfigyel a sok kertészkedő egy-egy új szer megjelenésére, annál kevésbé ügyel felhasználásukra.

A nagyüzemek többsége a növényvédelmi előírásokat szigorúan betartja. A tapasztalatok szerint a kistermelők és főleg a hátréki kertek tulajdonosai gyakran csak azt nézik, hogy az ő kertjük legyen szép, gyommentes. Nem egyszer mindent elkövetnek, hogy az igen erős hatású, csak nagyüzemek számára engedélyezett szerekhez is hozzájussanak. És ez felmérhetetlenül sok veszélyt rejt magában.

Kellő védőfelszerelés nélkül, szeles időben a perzselő hatású szer kijuttatásakor a szél elhordja a permetet, és nem csak saját növényeinkben, hanem a szomszédaink kertjében is nagy kárt okozhat. Hasonló veszélyt rejt magában, ha a vegyszert lepermetezett homokot a szél elhordja a szomszédos területre. A gyomnövények környezetét pusztító, vagy a hormonzatású szerek meg gondolatlan túladagolása az a veszély járhat, hogy a kevés szervesanyagot tartalmazó területeken a gyökérszálak mosódnak a szertől, és a szertől a szomszédos területre is elterjed. A gyomirtó károsító hatását, kórokozót, vagy kártevő kártételre gondolnak és az előírtnál nagyobb töménységű növényvédőszer kijuttatásával próbálják

rendbehozni a hibát, ami az esetek többségében életlani sokkot idéz elő, és ezzel is tovább fokozza a korábbi kártételt. Hasonló gondokat okozhat a növekedést és terméskötődést szabályzó szakszerűtlen alkalmazása is. Ezek közé tartozik a NEVIROL, amely a termékenységet fokozza a zöldségféléknél és a gyümölcsfajoknál is. Túladagolása esetén a növény életlani rendellenességek tapasztalhatók, a növény levelén is mutatkoznak és a természetesen előforduló alakbelli elváltozást. A gyümölcsritkításhoz felhasznált SEVIN 85 WP túladagolása túlzott mértékű gyümöleshullást okoz. A legtöbb fejtorést a gyomirtószer okozza. A szőlő esetében például a Nitosorg 360, vagy a Glialka káros hatása a cinkhiánnyal és a fertőző leromlás vírus tünetével téveszhető össze. A Gramoxone kárképét sokan a peronoszpórával tévesztik össze. A Dikonirt által okozott levéltorzulás már kevésbé félreérthető. Az Arasin károsítása hasonlít a krómoxoizovírus tünetére, míg a Triazin származékok szakszerűtlen használatával a mangánhiány és a sárga mozaik vírus tünetek látszatát keltik. Ha a kertben ismeretlen károsodást fedezünk fel, azonnal forduljunk szakemberhez, vagy mintával keressük fel a növényvédelmi felügyelőt. A beszórt területeken és elaprózott parcellákon nem célzerű gyomirtószert alkalmazni, ha mégis szükséges, akkor az esetleg nagy mennyiségben előforduló tarack, vagy perje irtása, vagy gyűlik igénybe a gyakorlati rendelkezés szakembereket, mert a gyomirtószer használatát utasítások gyakran szűkszavúak.

Az árvácska termesztése

A kertészek házak, üdülők díszítésére egyre gyakrabban használják fel a szép rajzolatú, szempettyes, színes, nagy virágú árvácskafajtákat. A sírok őszi, tavaszi díszítésére is kedvelt virág. Napfényigényes növény, de tavasszal, amikor a fák még lombtalanok, a félértéket is elviselik.

Magvetésének ideje attól függ, hogy tavasszal, vagy ősszel akarjuk a palántát kiültetni. Őszi virágzásra június végén, július elején, tavaszi virágzásra augusztus elején kell a magot elvetni. A magvetést végeztük szabadföldbe, vagy hidegágyba. Szórt vetéshez négyzetméterenként 1000—1200 magot használunk fel, melyet 3—5 milliméter vastag homokkal, vagy földdel takarunk, majd az ágyat árnyékoljuk. Az árnyékolót a hetedik napon kell eltávolítani, hogy a csírázó növény fényhez jusson. A következő 3—6 nap alatt nagy figyelmet kell fordítani az öntözésre, mert ha kiszárad a talaj, a csíra is elpusztul.

A magvetést követően — 5—6 hét múlva — a palántákat tizszer tíz centiméter sor- és tőtávolságra tűzdeljük. Előtte négyzetméterenként 50—60 gramm, káliumban gazdag, kevert műtrágyát dolgozzunk be a talajba. Vigyázni kell, mert az árvácska kiórá rendkívül érzékeny, ezért kényszerűen kell szabad csak felhasználni. Tűzdelés után a begyó-

keresedésig rendszeresen, később csak szükség szerint öntözzük. Az őszi virágzásúhoz a kiültetést szeptember végén, október elején elvégezzük, tavaszi ültetéshez és virágzásához a palántát nevelő ágyban teltetjük át, a hidegre érzékeny fajtákat szalmával, vagy faforgáccsal takarjuk, és március végén, április elején virágos palántát tudunk kiültetni. Amennyiben tavasszal korábban szeretnénk virágos palántát kapni, február végén a palántágyra fólia sátrat húzunk. Megtermesztése nehézkes, mivel a viszonylag kevés magot érlelő virág toktermése felpattan, és az érett magvak széthullanak, ezért folyamatos szedést igényel.

A hazánkban előforduló számtalan fajtáját a virágzási idő, virágméret és rajzosság alapján csoportosítjuk. A pirnaer fajtacsoporthoz tartozó fajták korán virágognak, rendszerint egyszerűek, virágaik közepnagytalaj, a csíra is elpusztul. A magvetést követően — 5—6 hét múlva — a palántákat tizszer tíz centiméter sor- és tőtávolságra tűzdeljük. Előtte négyzetméterenként 50—60 gramm, káliumban gazdag, kevert műtrágyát dolgozzunk be a talajba. Vigyázni kell, mert az árvácska kiórá rendkívül érzékeny, ezért kényszerűen kell szabad csak felhasználni. Tűzdelés után a begyó-

Dr. Tóth Mihály
megyei főkertész

Tárlatok a nyári Szegeden

A Szegedi Ünnepi Hetek sokszínű kulturális programjában az idén is jelentős helyet kapnak a képzőművészeti kiállítások. A hagyományos rendezvények mellett újdonságok is lesznek.

A Szegedi Nyári Tárlat búcsúszimfóniájának is nevezhetjük a készülő bemutatót. Az ország művészeti életének átalakításából következően a 23 esztendő tárlatsorozat a díjazottak parádéjával befejeződik. Az elmúlt 22 év alatt 88 művész szánt díjat vehetett át, közülük a 23. Szegedi Nyári Tárlatra, a díjazott alkotók kiállítására hetvenötön küldtek munkákat. A július 25-én nyilvánított 102 festményt, 55 szobrot és éremet, valamint 32 grafikai lapot láthatnak majd az érdeklődők. Bizonyára a búcsúkiállítás méltó záróakkordja lesz az egész magyar képzőművészetben jelentős szerepet játszó sorozatnak, hisz az elmúlt években mintegy másfél száz művész 250 körüli alkotása szerepelt, s a kiállítások évente mintegy 25 ezren tekintették meg. A díjazott művészek kiállítását az elképzelések szerint Kiss István szobrászművész, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének elnöke nyitja meg. A hagyományokhoz híven önálló kiállítás — illetve páros tár-

ton — mutatkozik be az elmúlt esztendő díjazott szobrásza, most két fiatal alkotó Szabó Tamás és Fritsz Mihály, akinek műveit a Közművelődési Palota Kupola Galériájában láthatják majd az érdeklődők.

A Bartók Béla Művelődési Központ régóta jelentős szerepet vállal Szeged nyári kulturális és művelődési programjából. A Grafikai Stúdió kiállítása július 14-ig tekinthető meg. Ezt követően június 24-én a Magyarországon élő japán szobrászművész, Mitsui Sen alkotásaiból rendeznek bemutatót, mely július 25-ig látható. A szentendrei művésztelep és az európai iskola kiemelkedő egyéniségének, Anna Margit érdemes művésznő festményeiből július 7-én nyílik tárlat. Gerle Margit szegedi keramikaművész alkotásainak bemutatóját július 15-től augusztus 20-ig rendezik meg. Augusztus elsején nyílik a Fotóklubok 18. Szegedi Szalonja, mely a hónap végéig tekinthető meg, ezzel párhuzamosan a múlt évi nyertes, Török László, a Váci Fotóklub tagja önálló kiállításon mutatkozik be a B Galériában.

A Képcsarnok Gulácsy Lajos Terme az elmúlt években hasonlóan az ünnepekben iparművészeti bemutatókkal kedveskedik az

érdeklődőknek. Július 15-én Polgár Csaba textiljeiből és Szemereki Teréz kerámiaiból nyílik kiállítás, majd augusztus 5-én két Munkácsy-díjas művész, a képfestő Bódi Irén és a keramikus Kumposzt Éva alkotásait láthatják.

A Juhász Gyula Művelődési Központban június 27-ig tekinthető meg a népi díszítőművészet köré és Rátkai Sándor papucses mester közös tárlata, júliusban a szegedi szobrászházaspár, Füz Veronika és Fritsz Mihály grafikaiból, kislapszítókából és érmeiből szerveznek üzemű vándorkiállításokat, július 28-tól augusztus 3-ig a szegedi városi KISZ-bizottsággal közösen az ország fiatal népművészeinek kollektív tárlatát rendezik, majd augusztus 6-tól a Békéscsábán élő Takács Győző kerámiait mutatják be.

A szegedi Ifjúsági Ház mini galériájában a Fiala Művészek Stúdiójának szervezésében június 24-ig látható a Békéscsábán élő fiatal grafikusművész, Lónovics László szerigrafia-kiállítása. Ezt követően augusztus 10-én nagyszabású tárlaton összegezi sokszínű és gazdag életművét Varga Mátyas Kossuth-díjes díszlettervező, aki az idén kapta meg a Kiváló művész címet.